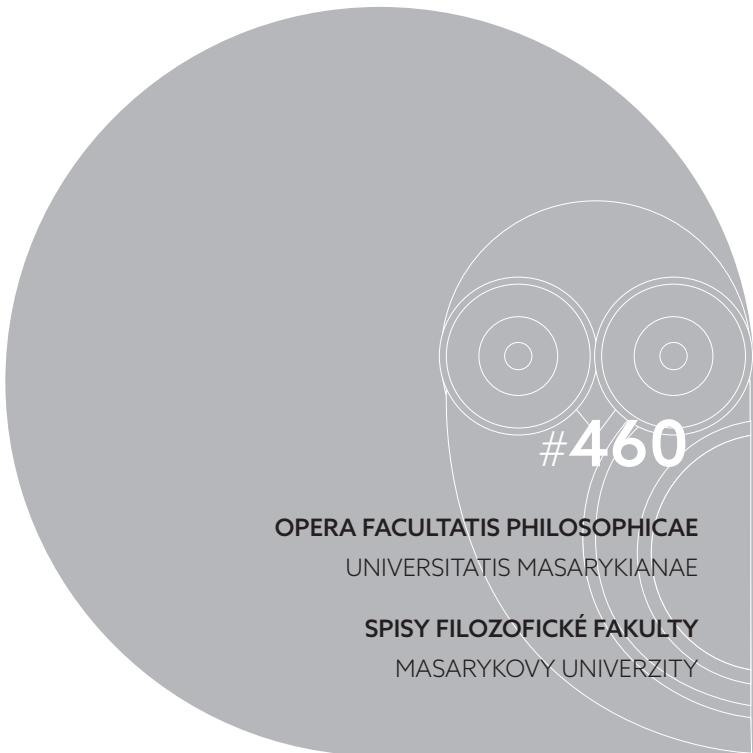

Starší dějiny Vietnamu a Čampy

Ondřej Srba • Michal Schwarz

FILOZOFICKÁ FAKULTA
MASARYKOVA UNIVERZITA

#460

OPERA FACULTATIS PHILOSOPHICAE
UNIVERSITATIS MASARYKIANAE

SPIŠY FILOZOFICKÉ FAKULTY
MASARYKOVY UNIVERZITY

muni
PRESS

唐倫
改
右
刑
院
郎
中
范
寺
中

被
拜
於
客
館
四
日
命

帝
卒

Starší dějiny
Vietnamu a Čampy

Ondřej Srba • Michal Schwarz

FILOZOFICKÁ FAKULTA
MASARYKOVA UNIVERZITA

#460

BRNO 2016

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Srba, Ondřej

Starší dějiny Vietnamu a Čampy / Ondřej Srba, Michal Schwarz. -- Vydání první. -- Brno : Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2016. -- 204 stran. -- (Spisy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, ISSN 1211-3034 ; 460)

Anglické resumé

ISBN 978-80-210-8491-9

94(597)

- Vietnam -- dějiny -- do 15. století

- kolektivní monografie

94(59) - Dějiny států jihovýchodní Asie [8]

Recenzovali: prof. RNDr. Jaroslav Malina, DrSc. (Masarykova univerzita)
PhDr. Ľubica Obuchová (Univerzita Karlova)

© 2016 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-8731-6 (online : pdf)

ISBN 978-80-210-8491-9 (brožovaná)

ISSN 1211-3034

DOI: 10.5817/

CZ.MUNI.M210-8491-2016

OBSAH

0 PŘEDMLUVA	11
1 STARŠÍ ETNOHISTORIE A JAZYKOVÉ SKUPINY VE VIETNAMU	15
1.1 Celkový pohled	15
1.2 Vývoj na kontinentu	16
1.3 Austroasijská jazyková skupina	18
1.4 Tai-kadajská jazyková skupina	19
1.5 Sinotibetská jazyková skupina	20
1.6 Jazyková skupina Hmong-mien	21
1.7 Austronéska jazyková skupina	22
2 ARCHEOLOGICKÉ KULTURY PREHISTORICKÉHO VIETNAMU	24
3 MYTOLOGIE	28
4 NEJSTARŠÍ HISTORICKÉ OBDOBÍ – DYNASTIE ZHAO	36
5 TISÍC LET ČÍNSKÉ NADVLÁDY NAD VIETNAMEM	45
5.1 Podmanění severního Vietnamu za dynastie Han	45
5.2 Administrativní rozdělení a hlavní centra	46
5.3 Vietnam pod nadvládou dynastie Han v 1. stol. př. n. l.	49
5.4 Povstání sester Trung	50
5.5 Správce provincie Jiaozhi Shi Xie, rozpad dynastie Han a vláda státu Wu ..	55
5.6 Období jižních a severních dynastií	58
5.7 Počátky buddhismu ve Vietnamu	62
5.8 Severní Vietnam v době sjednocené Číny (dynastie Sui a Tang)	65

6	STRUČNÁ HISTORIE ČAMPY A ČAMŮ	70
	6.1 Současná situace Čamů	70
	6.2 Prameny a čamská studia	71
	6.3 Původ Čamů	72
	6.4 Počátky indianizace Indočíny	73
	6.5 Vrcholné období civilizace Čampa	76
	6.6 Čamové v době vietnamské expanze na jih	79
	6.7 Náboženství Čamů	81
7	PŘEDKHMÉRSKÉ A RANĚ-KHMÉRSKÉ STÁTY (FUNAN, ANGKOR)	86
8	SEVERNÍ VIETNAM V 10. STOLETÍ – BOJ O NEZÁVISLOST	91
9	NÁSTUP DYNASTIE LÝ A ROZVOJ BUDDHISMU NA PŘELOMU 10. A 11. STOLETÍ	99
	9.1 Předpoklady stabilní nezávislé vlády	99
	9.2 Škola Vinitaručiho	101
	9.3 Škola Vô Ngôn Thông.....	102
10	PRVNÍ OBDOBÍ VLÁDY DYNASTIE LÝ	105
	10.1 Lý Công Uẩn a mnich Vạn Hạnh	105
	10.2 Hospodářská situace a rozvoj	110
	10.3 Systém státní správy	112
	10.4 Vztahy s okolními etniky	112
	10.5 Válka se Songy	116
11	VRCHOLNÉ OBDOBÍ A DRUHÁ POLOVINA VLÁDY DYNASTIE LÝ	121
12	POČÁTEK VLÁDY DYNASTIE TRẦN A OBDOBÍ MONGOLSKÝCH INVAZÍ	131
	12.1 První císařové dynastie Trần	131
	12.2 Útok na Čampu	135
	12.3 Kultura dynastie Trần	135
	12.4 Systém správy	136
	12.5 Mongolské výboje do jihovýchodní Asie	137
13	DRUHÁ POLOVINA VLÁDY DYNASTIE TRẦN A JEJÍ PÁD, KRÁTKÁ VLÁDA HỒ QUÝ LÝHO A MINGSKÁ OKUPACE	145
	13.1 Personální situace tranského dvora po skončení mongolských invazí – legitimita hrdinných členů rodu Trần	145
	13.2 Vztahy s Čampou po mongolské invazi	146
	13.3 Růst vlivu neokonfucianismu a rozpad soudržnosti rodu Trần	147
	13.4 Poslední boje s Čampou	150
	13.5 Růst moci Lê Quý Lyho	153
	13.6 Lê Quý Lyho převrat a založení dynastie Hồ	154

14 VIETNAM V 15. STOLETÍ	156
14.1 Mingský vpád do Vietnamu a počátek mingské nadvlády	156
14.2 Odpor proti mingské nadvládě po pádu dynastie Pozdní Trần a vzestup Lê Lợie	162
14.3 Vláda Lê Lợie na počátku dynastie Lê	166
14.4 Vrchol vlády dynastie Lê za císaře Lê Thánh Tônga	170
15 ZÁVĚR	176
 BIBLIOGRAFIE	179
Klasické vietnamské kroniky	179
Další literatura	181
Literatura v cyrilici	197
Internetové zdroje	198
 PŘÍLOHY	199
1 Vládcové dynastie Triệu/Zhao.....	199
2 Panovníci dynastie Přední Lý / státu Vạn Xuân (Wanchun 萬春).....	199
3 Proměny administrativních názvů severního Vietnamu pod čínskou nadvládou.....	200
4 Vládcové dynastie Lý.....	200
5 Vládcové dynastie Trần.....	200
6 Vládcové dynastie Hồ	201
7 Vládcové dynastie Lê.....	201
8 Dělení čamských jazyků.....	202
 SUMMARY	203

Poděkování

Základ předložené monografie tvoří text připravený v projektu MUNI/FR/1652/2014, který byl po několikanásobném rozšíření zařazen do edice Spisy FF MU. Filozofické fakultě Masarykovy univerzity tímto patří velký dík za záštitu a finanční podporu. Významně ke vzniku knihy přispěla podpora strategických jazyků realizovaná na Filozofické fakultě MU v letech 2015 a 2016. Studijní pobyty Michala Schwarze v knihovně Vietnamské státní univerzity v Ho Či Minově městě umožnil program podpory vědeckého růstu odborných asistentů v letech 2015 a 2016. Pobyt Ondřeje Srby v Pekingu na Minzu University of China v roce 2016 podpořil Ústav jazykovědy a baltistiky FF MU. Výsledná podoba monografie je součástí řešení projektu GAČR (GA15–12215S). Recenzentům knihy děkujeme za trpělivé pročtení a mnohé věcné a jazykové připomínky.

O PŘEDMLUVA

Kniha Starší dějiny Vietnamu a Čampy představuje starší dějiny státních útvarů na území dnešního Vietnamu (Âu Lạc, Nam Việt, Giao Chỉ, An Nam, Đại Việt, Čampa) ve vztazích s Čínou a dalšími sousedními státy (Funan, Nanzhao, Dali aj.) od prehistorie po vrcholné období dynastie Lê – vládu císaře Lê Thánh Tông (1460–1497). Středem pozornosti jsou dějiny Vietů, předků dnešních etnických Vietnamců a nositelů vietnamské státnosti. Samostatnými kapitolami se však také snažíme připomenout, že ve sledovaném období osidlovali Vietové jen část území i dnes mnohonárodnostního Vietnamu. Proto jsme zařadili přehled dějin nepříliš známé Čampy od počátku 1. tisíciletí do konce její státnosti (1835). Čampa představovala uskupení několika lokálních politických center s navzájem velmi blízkou kulturou vzniklou pod indickým hinduistickým vlivem. Podobně zmiňujeme vztahy mezi Čampou a Viety v době vlády samostatných vietských dynastií od 10. století. Podrobnější historii Čampy bude však nezbytné věnovat samostatnou publikaci, která umožní porovnat velmi detailní faktografický historický narativ starších francouzských historiků založený na vyčerpávající excerptci čínsky psaných pramenů z Číny a Vietnamu (Maspero 1928) a dobové znalosti čamské epigrafie (studie L. Finota, É. Hubera aj. in *Études épigraphiques sur les pays Cham* 1995) s novějšími studiemi, které zohledňují širší nadregionální vztahy (Tarling 1992), čamské archivní prameny z novějšího období (Po Dharma 1987), s nově nalezenými a reinterpretovanými epigrafickými památkami (*Văn khố Champa ...* 2012), s poznatky z etnografického a antropologického studia současných Čamů (Agnès De Féo 2015) a poznatky z diachronního výzkumu čamského jazyka (Thurgood 1999).

Dějiny Vietů ve sledovaném období lze rozdělit do dvou zásadních etap. Odhlédneme-li od prehistorie, kterou by bylo třeba sledovat v kontextu nových archeologických nálezů z celé jihovýchodní Asie a kterou tudíž vzhledem k rozsahu této publikace nemůžeme popsat komplexně, a vzhledem k chápání tradiční vietnamské historiografie nezbytné mytologie, představuje téměř celé první tisíciletí (111 př. n. l. do 939) období čínské nadvlády. Od 11. století do počátku 16. století (s výjimkou krátké mingské okupace) charakterizuje dějiny Vietů vláda relativně stabilních dynastií vládnoucích sice ve formálním podřízení Číně (tributární vztahy), ale v rámci svého regionu zcela suverénně.

V případě prvního jmenovaného období se setkáváme s tradičním hodnocením čínské nadvlády jako období nepřetržitého politického útlaku a násilné kulturní asimilace, v němž vynikají jen občasné úspěšné povstání, jejichž původní motivace se ale často výrazně liší od dnešní populární interpretace. Ve stručných dějinách Vietnamu bývá toto tisícileté období popisováno jen velmi zhuštěně. Praktickým důvodem je i minimální množství informací, které máme k dispozici téměř výhradně z čínských dynastických kronik, z nichž čerpají i pozdější vietnamské kroniky. Především díky pečlivé excerpci pramenů a kritickému interpretačnímu přístupu převratné monografie K. W. Taylora (1983) dnešní historiografie začíná nahlížet období čínské nadvlády v jiném světle. I přes stoleté období relativně autonomní vlády dynastie Zhao (přibližně 207–111 př. n. l.), která propojila čínské politické dědictví období regionální politické roztržetosti období Válčících států s podporou místních elit, nelze ještě na přelomu letopočtu hovořit o tradici vietnské autochtonní státnosti. Proto není možno interpretovat povstání v průběhu prvního tisíciletí jako pokusy o obnovu někdejší nezávislosti na Číně, ale je třeba vždy hledat konkrétní příčiny v dobovém kontextu.

Čína po pádu dynastie Han byla až do vítězství dynastie Sui a zvláště dynastie Tang většinu doby nejednotná, což se odráželo i na reálné situaci v severním Vietnamu. Na jedné straně se čínská imperiální moc v podobě center států situovaných v jižní polovině Číny Vietnamu přiblížila. Na druhé straně, kdykoli došlo v Číně k politické nestabilitě, Vietnam (respektive provincie Jiaozhou) díky tomu získával větší a někdy i úplnou faktickou autonomii.

Velmi vždy záleželo na osobnostech guvernérů a dalších vysokých správců provincie, kteří byli čínskými dynastiemi ustanovováni. Řada guvernérů byla i přes svůj čínský původ (Shi Xie, Tao Huang) přijata pro své morální kvality a moudrou správu místním obyvatelstvem a místní elitou natolik, že se po své smrti stali součástí panteonu vietnamského náboženství. Naopak místní původ vojenských a politických postav nezaručoval jejich všeobecné přijetí a úspěch (lze zmínit např. odpadání příznivců sester Trưng nebo neúspěšné snahy Shi Huie o převzetí moci po smrti svého otce guvernéra Shi Xieho).

Obyvatelstvo Vietnamu, jeho jazyk a kulturu ovlivňovala nejen v průběhu tisícileté čínské nadvlády, ale i za následujících vietnských dynastií zcela zásadně čínská imigrace. Čínské kroniky nás informují o imigrantech, kteří přicházeli z vyšších vrstev, tudíž přinášeli s sebou čínskou literární vzdělanost a pochopitelně i čínské zvyky a společenské normy. Vedle většího počtu imigrantů v dobách politických zvratů v Číně, kdy ve Vietnamu hledali útočiště ve větším počtu příslušníci politicky nevyhovující části elity, přicházeli do Vietnamu Číňané jako oficiálně jmenovaní hodnostáři různých úrovní. Mezi těmito hodnostáři můžeme nalézt několik rozdílných kategorií: hodnostáře, kteří přicházeli do Jiaozhou s cílenou snahou tuto periferní oblast čínské říše civilizovat podle vzoru čínských kulturních center; hodnostáře, kteří pocházeli z rodů, žijících v severním Vietnamu nebo jižní části Číny po více generací, a dokázali tudíž nacházet porozumění pro potřeby místní elity; hodnostáře, kteří do okrajových částí říše přicházeli se záměrem osobně zbohatnout (zvláště v dobách, kdy centrální administrativa slábla) a konečně hodnostáře, kteří byli do Vietnamu posláni do vyhnanství. Lze sledovat, že hodnostáři pocházející z původně čínské, avšak zdomácnělé elity, se sice považovali za součást čínského civilizačního okruhu, ale ve správě Jiaozhou centrální imperiální moc ignorovali, pokud to bylo možné.

Kulturní spojitost mezi severním Vietnamem a Čínou v širším kontextu vztahů mezi Indií a Čínou nadále výrazně posiloval buddhismus svým kosmopolitním charakterem, který za civilizační centrum považoval spíše Indii než Čínu. Na počátku dynastie Sui mnich na dvoře císaře Wendiho prohlásil o Jiaozhou, že je v něm buddhismus rozšířen stejně dobře jako v Číně („a tak Jiaozhou není v ničem odlišné od Číny“), neboť leží na cestě mezi Indií a Čínou (Cuong Tu Nguyen 1997: 12).

Především je však stále mít na paměti, že informace o politickém vývoji severního Vietnamu po celé první tisíciletí jsou natolik neúplné, že nedovolují vyslovovat zcela bezpečné závěry. Texty vzniklé za čínské nadvlády přímo na vietnamském území jsou stručné a zachované většinou jen v podobě citací v pozdějších dílech. Ve zprávách čínských dynastických kronik jsou často značné časové mezery, a to dokonce i v dobách vrcholu čínské imperiální moci, jako za dynastie Tang v 7. a 8. století. Pozdější vietnamské kroniky, jejichž charakter je především hodnotící a didaktický, primárně čerpaly z čínských záznamů, ale částečně je přehodnocovaly. Postupně se tak vytvářel obraz vietnamských národních hrdinů. Zdroje jejich mytologizace musíme hledat v lokálních kultech, které se kolem nich vytvořily a které byly často podporovány i čínskou správou, ať již ze zbožné víry ve snaze využít jejich neobyčejné moci a síly, nebo z pragmatické snahy jejich zapojením do politického programu získat důvěru a náklonnost místního obyvatelstva a domorodých elit. V pojetí

vietnamských kronik se odporu proti zahraniční agresi neúčastnili jen živí, ale bojů se aktivně účastnili i mrtví – zbožštění hrdinové minulosti. Ve vietnamských historických textech se tak znovu a znovu objevují sestry Trung, paní Triêu, Lý Nam Đế nebo Phùng Hưng. Mnohé zbožštěné postavy byly za své zásluhy v bojích proti nepřítelům odměňovány tituly.¹

Po celé sledované období Vietnam ovšem přijímal čínskou civilizaci, aniž by ztratil vlastní osobitost. Hlavním přínosem čínského kulturního vlivu na Vietnam bylo přijetí myšlenky na vytvoření vlastního suverénního císařství, které se podařilo uskutečnit v průběhu 10. a 11. století, na ideologické rovině považovaného vietnamskou stranou za rovnocenné císařství čínskému. To vedlo po vytvoření nezávislého státu za dynastie Lý k postupnému budování státního aparátu a administrativního systému podle čínského vzoru: nejprve to byl stát založený na buddhismu jako státním náboženství (buddhismus zde měl podobný společenský význam jako za dynastie Tang v Číně nebo v dalších zemích jihovýchodní Asie), posléze se uplatňoval ortodoxní (neo)konfuciánský model. Živé a stále nové čínské vlivy vycházející především z migrace (politické nebo obchodní) při tom hrály stále podstatnou roli. Dočasné krize za mongolského vpádu a mingské okupace jen utužily přesvědčení o svébytnosti vietnské civilizace a státnosti.

*Za autorský kolektiv
Ondřej Srba*

Pozn.: Jednoduché odkazy na literaturu uvádíme v knize přímo v textu. V poznámce pod čarou uvádíme v zájmu čitelnosti delší odkazy obvykle na dva nebo více zdrojů, případně na zdroj s dalším komentářem.

1 *Essays into Vietnamese Past* 1995: 25.

1 STARŠÍ ETNOHISTORIE A JAZYKOVÉ SKUPINY VE VIETNAMU

Tato kapitola poskytuje pouze rámcový pohled na migrace populací v prehistorii a dělení na hlavní jazykové rodiny. Přesnější a systematické výzkumy se teprve zahajují, protože dříve je neumožnila válka a mezinárodně-politické vztahy jihovýchodní Asie ve 20. století. Tato kapitola se také přímo nesoustředí na obchodní osídlování jihovýchodní Asie z Indie a Číny. Na okraj lze uvést, že podle vietnamských historiků nebyla obchodní kolonizace území Vietnamu jednostranná, ale rovnocenně se na ní svými zájmy a aktivní politikou podílelo i domácí obyvatelstvo a ve styčných oblastech vznikala synkretická kultura (Lam Thi My Dzung 2011: 11). Možnosti výzkumu jsou i zde omezené, protože texty a archeologické doklady neukazují komplexní historii, značná část dat zůstává skrytá a autoři bývají limitováni svým vlastním socio-kulturním prostředím (Selvakumar 2011: 213) nebo odborností. To se týká i studia příbuznosti jazyků, kdy se například čínští badatelé častěji vyslovují pro genetickou příbuznost čínštiny s jinými jazykovými rodinami (hlavně thajskou, hmongmienskou), zatímco u nečínských badatelů již zpravidla dominuje názor, že podobnosti vznikly sekundárně vlivem čínštiny a jazykovými kontakty (LaPolla 1999: 1–2).

1.1 Celkový pohled

V severním Vietnamu (provincie Lạng Sơn, Nghệ An, Yên Bái) jsou stopy osídlení antropoidy z doby 500 000 př. n. l. (Hà Văn Thụ & Trần Hồng Đức 2014: 9). *Homo erectus* se do jihovýchodní Asie šířil už v pleistocénu, jak dokládají naleziště z jihovýchodní Číny (Maba na severu provincie Guangdong) a z Jávy.

Jeden z nejstarších nálezů pozůstatků člověka dnešního typu (*homo sapiens sapiens*) v jihovýchodní Asii pochází ze severního Sarawaku na ostrově Borneo a jedná se o část lebky starou asi 40 000 let. Lidské ostatky ostrovní jihovýchodní Asie z doby paleolitu tvoří prototyp, který kombinuje fyzické charakteristiky obyvatelstva Austrálie, melanéských Papuánců, Indonésanů a Polynésanů (Coedès 1969: 22). Nejstarší lidé ostrovní jihovýchodní Asie se označují jako australoidé nebo negritové, současně ale platí, že člověk jako druh pochází z Afriky, odkud se šířil nejprve přes kontinentální Eurasii postupně do ostrovní jihovýchodní Asie, Austrálie a přes Beringovu úžinu i do Ameriky.

Na východ do lokalit dnešní Číny se prehistorická populace šířila hlavně přes severní zóny eurasijského kontinentu v souvislosti s faunou mamutů a nosorožců (Hertler & Bruch & Märker 2013: 10, 15). Do ostrovní jihovýchodní Asie (z Malajského poloostrova na Sumatru, Jávu a dále) se lidé šířili díky periodám s nižší hladinou mořské vody (Sémah & Sémah 2013: 51). Například před 18 000 lety hladina klesla asi 120 metrů pod současnou úroveň, kdy kontinent sahal spojitě až do rozsahu dnešní Indonésie. Později asi před 4000 lety hladina moře sahala naopak 40 metrů nad současnou úroveň a z dnešního jižního Vietnamu byla zatopena celá delta řeky Mekong, takže archeologické doklady tehdejších příbřežních osad jsou daleko ve vnitrozemí (Higham 2014: 9–10, 68). Stav současné nebo vyšší hladiny moře odpovídal novějším migracím etnik s jazyky, které se podle dosavadních předpokladů rychleji vyvíjely až v souvislosti s neolitickou revolucí, hustším zalidněním, nárůstem sociálních kontaktů a užíváním nástrojů.

Vývoj jazyků před neolitickou revolucí nelze systematicky sledovat kvůli absenci dokladů. Nepřímo se na ně usuzuje aspoň v případě Negritů, kteří dnes tvoří hlavní část mluvčích austronéských jazyků. Jejich předkové se do jihovýchodní Asie dostali někdy před 40 000 lety, ale v tu dobu museli hovořit jinak. Dokládá to neaustronéský jazykový substrát například v okolí Luzonu na Filipínách (podle Reida Blust 2009: 8). Populace, která dle současných odhadů již hovořila austronéskými jazyky, dorazila na Filipíny teprve před 4000 lety (do Indonésie později) a Negritové postupně převzali její jazyk. Zdrojovou oblastí austronéské neolitické kultury je jednoznačně Taiwan s nálezy, které jsou o 1500 let starší než na Filipínách a jinde v jihovýchodní Asii (Blust 2009: 24–27).

1.2 Vývoj na kontinentu

V kontinentální jihovýchodní Asii měla pro rané osídlení člověkem velký význam hoabinhská kultura podle naleziště v provincii Hoa Binh v severním Vietnamu. Týká se období cca 11 000 až 3000 př. n. l. a zahrnuje několik

větších lokálních kultur doby kamenné, ač jsou nálezy kamenných nástrojů daleko méně časté než např. v severnější Eurasii, protože místo kamene šlo v jihovýchodní Asii snáze používat a opracovávat bambus a tvrdé druhy dřev, které byly srovnatelně odolné. V Kambodži patří k hoabinhské kultuře nález dobře prozkoumaného sídliště v jeskyni Laang Spean s nejstarším osídlením z 6800 př. n. l. a prvními nálezy keramiky z 4290 př. n. l. (Nožina 2007: 18–19).

K původnějším populacím i ostrovní jihovýchodní Asie se řadí australoidé, negritové, melanésoidé, Indonésané a Malajci. Teprve v druhé řadě (Graff & Hammond 1968: 19–31) přicházely z vnitřnějších poloh kontinentu austroasijské skupiny Mon-khmer včetně Vietů (Graff & Hammond je nesprávně řadí k Indonésanům; ke vztahům původní austroasijské kultury též Coedès 1964: 24–39), dále Pyuové a Barmánci a ještě později Šanové a Thajci. Vliv čínských etnik proniká masivně do severního Vietnamu sice až za dynastie Han, ale obchodní kontakty jsou jednak mnohem hlouběji do historie a dále Vietové, thajské a jihočínské národy sdílí společný kulturní substrát. Podobně dlouhodobé byly obchodní kontakty a osady Indů v moderním jižním Vietnamu. Za nejnovější příchozí skupinu lze považovat národy jazykové rodiny hmong-mien.

Většina historických i současných etnik osídlila Vietnam a kontinentální země jihovýchodní Asie postupně ze severu, z menší části sice i přes moře plavbou podél pobřeží, nejvíce ale po pevnině podél velkých řek, které tečou z jihozápadní Číny do dnešního Myanmaru (Barmy), Thajska, Laosu, Kambodže a Vietnamu. Migrace některých etnik z Číny ať už Číňanů nebo horských etnik jako Hmongové, Yao, Akha, pokračuje do doby velmi nedávné nebo kvůli mezinárodním politickým konfliktům ve Vietnamu až do současnosti (Winzeler 2011: 25–26).

Periodické migrace v sinitickém prostoru na sever od Vietnamu, odkud pochází i Vietové, souvisely s přírodními pohromami a politicky řízenými přesuny obyvatelstva, které se v Číně praktikovaly už od 2. tisíciletí př. n. l. (LaPolla 2013: 204) a možná i dříve – jen ke staršímu období nejsou k dispozici žádné prameny. Podle genetických výzkumů však měla pro místní etnika daleko větší formativní význam kulturní difuze než samotná genetická výměna (Matsumura & Oxenham 2013: 221) a také severovietnamské pohřebiště Man Bac staré 3600–4000 let ukazuje na postupné osídlení Vietnamu z jižní Číny (ibid.). Velký význam měla domestikace a pěstování rýže od doby 3500 př. n. l. Podle posledních výzkumů se rýže začala pěstovat ne v jihovýchodní Asii (Thajsku), ale v centrální nebo středojižní Číně okolo středního toku řeky Yangzi (Winzeler 2011: 33). Pěstování rýže sehrálo důležitou roli v rozvoji populací jihovýchodní Asie. V následujícím přehledu uvádíme hlavní jazykové skupiny se stručnými informacemi o jejich původu a výčetem národů ve Vietnamu

1.3 Austroasijská jazyková skupina

Nejvýznamnějším zástupcem austroasijských jazyků je vietnamština, kterou badatelé dlouho považovali za jazyk příbuzný s čínštinou. Teprve Haudricourt (1953) ji klasifikoval jako austroasijský jazyk nečínského původu.

Sidwell (2009: 3, 65–147) rozlišuje dvanáct podskupin austroasijských jazyků: aslianské na Malajském poloostrově, bahnarské a katu/katuické v centrální Indočíně (dále Sidwell 2005: 3–4), khasi/khasianské v indickém státě Maghalaya, khmerské v Kambodži a sousedních oblastech, khmu v severním Laosu, monské v jižním Myanmaru a centrálním Thajsku, mundské ve státech střední a východní Indie, nikobarské na Nikobarských ostrovech, palaungské v Myanmaru (zasahují i do Číny), pearské v Kambodži a Thajsku a nakonec vietnské ve Vietnamu a středním Laosu. Dle lokalit se dřív považovaly za nejvýznamnější podskupiny mundská ve východní Indii a mon-khmérská (zahrnuje ostatní podskupiny, které uvádí Sidwell) v jihovýchodní Asii, které jsou počtem mluvčích dominantní a zahrnují i dva oficiální státní jazyky: vietnamštinu ve Vietnamu a khmerštinu v Kambodži. Díky západní lokaci mundských jazyků někteří lingvisté uvažovali o pravlasti austroasijských jazyků na západě v Indii nebo v okolí Bengálského zálivu, protože Pinnow (1963) objevil značně archaické rysy mundských jazyků. Přes dílčí sympatie k tomuto zjištění dnes většina badatelů předpokládá pravlast austroasijských jazyků buď na severu ve střední anebo jižní Číně (odkud byla austroasijská etnika postupně vytlačena na jih), nebo přímo v pevninské jihovýchodní Asii, kde se nachází největší počet roztroušených jazyků této rodiny (Sidwell 2009: 63–64; Winzeler 2011: 36–37). Současný stav poznání je silně limitován nedostatkem dat, která nebylo možné sbírat kvůli válečným konfliktům a z politických důvodů. Sidwell se proto raději nevyslovuje ani pro jednu z navržených tří austroasijských pravlastí a odvolává se na budoucí spojené úsilí mnoha pracovních týmů a řady vědních disciplin. Ze stejných důvodů níže neuvádíme vnitřní členění etnik této jazykové rodiny ve Vietnamu, pouze výčet národností s počty obyvatel.

Zástupci austroasijských etnik Vietnamu jsou značně variabilní. Najdeme mezi nimi osoby malých etnik s velmi tmavou pletí, ale stejně tak etnické Vietnamce ve městech se světlou pokožkou vzniklou smíšením s Číňany a Evropany i pod vlivem čínské kultury, ve které je světlá pleť známkou vysokého sociálního postavení (přebývání v budovách ve stínu, nikoli práce na poli). Vietové žili původně jen v severních oblastech dnešního Vietnamu a v jižní Číně. Podobně jako Číňané se živilí převážně zemědělstvím a kvůli snazšímu zavlažování a početné populaci, která znamenala i vojenskou sílu, obsazovali níže položené oblasti na pobřeží nebo podél řek a nesnažili se stěhovat do hor. Ty se pro ně staly zajímavé až z obchodního hlediska. V druhém tisíciletí našeho

letopočtu postupně expandovali na jih, kde ovládli jak hornaté oblasti s cennými komoditami, tak příbřežní lokality, odkud získávali sůl potřebnou jako hlavní výměnný artikl s horskými etniky (Hall 2011: 96–97). Malé národy této skupiny se v takovém rozsahu zpravidla nestěhovaly. Austroasijská etnika se dnes nacházejí na celém území Vietnamu a čítají nejčastěji desítky nebo stovky tisíc osob, v extrémech i jen jednu nebo dvě vesnice s několika sty osobami a v případě Viêtů asi osmdesát milionů lidí. Ve Vietnamu mají nad milion osob Viětové (73 500 000 jen ve Vietnamu, dále několik milionů v zahraničí), Muôngové (1 268 963) a Khmerové (1 260 640 – počty obyvatel v celé této kapitole dle údajů k 1. dubnu 2009 podle Đặng Thị Hoa 2014: 44–49).

Bùi Khánh Thế (2002: 55–56) dělí etnika austroasijských jazyků Vietnamu na **viết-muôngská**: 1. Viêt/Kinh (73 594 341), 2. Muông (1 268 963), 3. Thổ (74 458), 4. Chứt (6022) a **môn-khmerská**: 5. Khmer/ Khơ Me (1 260 640), 6. Bana (227 716), 7. Xơ đăng (169 501), 8. Kơ ho/Cơ Ho (166 112), 9. Hrê (127 420), 10. Mnông (102 741), 11. Xtiêng (85 436), 12. Bru – Vân Kiều (74 506), 13. Kơ tu/Cơ Tu (61 588), 14. Giê - Triêng (50 962), 15. Mạ (41 405), 16. Khmú/Khơ Mú (72 929), 17. Cor/Co (33 817), 18. Tà ôi (43 886), 19. Chơ ro (26 855), 20. Kháng (13 840), 21. Xinh Mun (23 278), 22. Mảng (3700), 23. Brâu (397), 24. Ó đu (376), 25. Rơ măm (436).

1.4 Tai-kadajská jazyková skupina

Tai-kadajské jazyky jsou rozšířené v jižní Číně včetně Hainanu, v severním Vietnamu, v celém Laosu a Thajsku, kde jsou také laoština a thajština oficiální státní jazyky. Dále se tai-kadajskými jazyky hovoří v Myanmaru, v Kambodži a ve východní Indii. Nejednotným názorům na jejich vnitřní členění se zde nemůžeme věnovat (srov. např. Luo Yongxian 2008), ostatně nadále je složitá i otázka jejich původu a vnější příbuznosti.

Nejčastěji se původní lokalita tai-kadajských jazyků spatřuje v jižní Číně v provinciích Guangdong, Guangxi a Guizhou, tj. v oblasti, která byla čínským populacím původně cizí. Případně se za rodnou oblast thajských jazyků považuje i severozápadní pohraničí Vietnamu a čínské provincie Yunnan (Winzeler 2011: 39). Stáří jazykové rodiny se odhaduje na 2.500 let a bohužel nejsou přímé prameny, které by podrobně dokládaly jejich vnější historii. V čínských záznamech je možné hledat skupinu tai-kadai v nečínské oblasti Baiyue, která dominovala dnešnímu jihočínskému území v prostoru od Shandongského poloostrova na severovýchodě až po provincii Sichuan na západě. Většina badatelů se více či méně shoduje, že Baiyue zahrnovalo etnika jazyků austroasijských, tai-kadajských a hmong-mienských (Luo Yongxian 2008: 9–10). Z jižní Číny